

A
MAGYAR NEMZET
SZEBB JÖVŐJE.

E NEVEZETES ÉS LEGKORSZERŰBB MŰ MINDEN ALKOTMÁNYOS
ÉRZELMŰ IGAZ MAGYARNAK KÜLÖNÖS FIGYELMÉBE AJALTATIK ÉS
SZÍVÉRE KÖTTETIK.

FORDÍTÁ ÉS KIADJA

Ára 50 kr. o. é.

Az után-nyomást a kiadó fentartja.

GYŐRÖTT 1860.
NYOMATOTT SAUERVEIN GÉZÁNÁL.

„The love of liberty with life is given
And life itself the inferior gift of heaven!”

D r y d e n.

ELŐSZÓ.

A jelen válságos átalakulási időszakban a felébredt általános nemzeti alkotmányos érzelem iránytadó és annak alapelvekre helyező vezérfonalaként kívánta alólírt e nevezetes művet mint fordítmányt a magyar olvasó közönséggel mielőbb megismertetni, de különösen még azok figyelmébe ajánlani, kik alkotmányos múltunk és annak szűk körű 1848 előtti szabadságába tetteles részvétellel is befolytak, és híven is emlékeznek ama nevezetes viták korszakára, melyben a megyei szerkezet fentartói és vezér-szónokai a centralisatiót imádó, és csupán e mellett létezhetőnek állító „parlamentáris kormány divathöiseivel oly elkéseredett harczot vívtak, s annyi ügyesen forgatott lándzsát törtek”.

E rendszeresen formulázott nevezetes művet mint a megyei hatóság és szerkezetet pártoló és védő az időbeli vezérszónok külföldön irt műve, mely által a még honában létekor pártfeleinek tett abbéli ígérését váltja be, és az akkori kinem fejthetett állításait oldja meg, sőt világosan is begyőzi, hogy mi módon egyeztethető a megyei rendszerrel a felelős kormányt és mily utón, és intézmények mellett biztosítható és gyakorolható az általános nemzeti köz szabadság, vagy az önkormányzat, különösen a magyar ég alatt, a külön nemzetiségek testvéries kiengeztelése mellett, melyek mindég kellő tekintetbe vévők, sőt csak egyedül ez alapon van az igazán megoldva, a mit ugyan mézes madzágként a népiségeknek folyton kürtöltek, de soha még valósággá nem érleltek a gyámságos atyáskodó

kezek, t. i. a nemzetiségek egyenjogúságának nagy elve!!

Ez ok miatt minden alkotmányos érzelmű honpolgárnak lehetlen, hogy örvendetes olvasmányt és tájékozást is ne nyújtana, már csak az által is, hogy nézeteit kitisztázza, meggyőződését edzi, lelkét és szívét az egyedül üdvözítő szabadság érzelmében megtermékenyíti, az idegen ajkúak testvérülését pedig ez alapon valóssággá érlelheti.

Ezek ama nézetek, melyek arra bírtak, hogy e jeles művet mint igen korszerűt sajtó útján földieim tudomására juttassam, és ha sikerült az olvasó közönség méltánylatával találkoznom, vagy általa sok homályos fogalmat és nézetet tisztázni és rendezni, sőt igaz ösvényre vezetni, egyedül ezen cél volt, melyre törekedtem; egyedül ezen szándék volt, melyből kiindultam, és ha részvétet, vagy csak figyelmet ébreszthettem, annak jótékonyága áldás leend: mert megtanuljuk belőle a józan szabadság értelmét és fogalmát, belátjuk múltunk hiányait, sejtjük belőle jövőnk szebb hajnalát; s majd mindég számosak lesznek a hazának igaz barátai, s kevesbek annak tévútra vezetett ellenei, és végre feltámadand nemzeti nagy halottunk egy szebb és dicsőbb életre, mint sokszoros halottaiból annyi viszontagság közt fel-feltámadott! . . . .

„Engedje a magyarok istene hogy úgy legyen!

S ne hagyjuk el magunkat soha, hogy úgy lehessen!

Kozma Imre.

Magyarhon jövőjét illető politikai szervezet javaslat.

A külön nemzetiségek igényeinek kellő tekintetbe vételével.

A francia köztársaság eléggé gondoskodni látszék ugyan, sőt kellő életjelét is tüntette fel ama nagy igazságnak, melyet én egész éltemben annak lenni ösmertem és vallottam:

De a népfenség elvének bár ünnepies, de csak pusztá nyilvánítása korán sem elég arra, hogy az egyéni jog és községi szabadság is általa biztosítva lenni gondoltassanak, főleg ha egy kormányhatalom áll annak élére, a mely korlátlan intézkedési csapongással éktelenkedik, és ha bár még mellette egy követi kar (az általános szavazati jog alapján összegyűlve bár) képezze csupán egyedüli léteget a népfenség nagy elvének. És miután ezen követi kar bírja egyedül a törvény-alkothatás és módosítás jogát, valamint egy időben szinte ő van arra is hivatva, miszerént törvényszerűleg a kormány részéről netán elkövetendő törvénysértések ellen őre is legyen egy füst alatt.

Ez ok miatt igen lehető, mikép a központilásrai törekvés, a mely legyen bár francia sajtáság, avagy bizonyos neme a már természetükben vagy vérükben rejlő regényes oltmányhajlamnak, és a mely mintegy nemzeties jellemként bélyegzi is őket.

De bármiként legyen is, ezen irány ép nem az, a mely a magyart tünteti e tekintetben. Ezek nemzeti jelleme egészen ellenkező érzelmekből fejlődött. – A magyar nemzet ugyanis inkább vágyott a józan szabadságra bármely időben is, mint a hódítással ugyan karöltve járó, de üres dicsőségre.

A magyar ösmérendi nemzetem jellemét, a melyből sajátomként is bírom a magamét egy részben, és elmondhatom: miszerint én hazám jövőjét nem annak tekintélyében, hanem józan szabadságában kerestem.

Nem úgy, mint azok szokták, kik a rend ürügye alatt sovárganak a hatalomra, és aztán szilárd kormányral kérkednek. Én részemről azt hiszem, miszerint magában a pusztán rendtartás ép nem erős biztositéka, hanem egyedüli elégtéte a népnek, mely szinte nem más, mint szabadsága által érhető el józanon. Ennek folytán én esküdöt ellene vagyok az öszpontító rendszernek és gyűlölöm annak mindenhatóságra! törekvését ép úgy a törvényalkotás, valamint a végrehajtási intézkedés körül; és soha nem egyezném oly intézmény beültetésébe, mely egyrészt már az emberi vagy egyéni jog ellenese, ki a helyett, hogy védelmére számolhatna vég esetben joga érdemében az államnak, e helyett ez öt minden pillanatban elnyeléssel és enyészléssel fenyegeti, és a mely másrésztől is farkas-szemet nézzen a politikai szabadsággal, melynek pedig nem kellene öszpontilva lenni, sőt inkább a szabadságtól kellene függnie. Én azokkal tartok, kik azt akarják, miszerint az emberi jog és közszabadság biztositva legyenek minden események mellett is.

Ezeket állítván ki akarom még fejezni azon elveket, melyek alapján óhajtom én hazám jövő politikai életét szervezni és rendezni:

A sarkalatos alapelv a **népfenség** elve, vagy az önkormányzat.

A nép nevezete alatt pedig mindég a polgárság öszjét értvén.

Ezen meghatározás pedig feltételezi a jogegyenlőséget, következéleg az általános szavazati jogot. Azonban a polgárság öszjétének szavazati jog gyakorlata, valamint megbízottjai által, mely ebből származik, nem képezik egy külön fensőbbtségét a nemzeti fenségnek, hanem egyedül azon ügyek intézése felett, melyek az országot illetik.

Ezen fensőbbtségnek egészen más létege van:

A polgár midön egyéni jogait gyakorolja, a család midön családi ügyeit intézi, a község ha ügyeit kezeli, a megye midön megyei dolgait kormányozza, ép úgy képezik létrészeit a fenségi elvnek, valamint a nemzet azt magának egészben igényli, midön az országos ügyek felett intézkedni kíván.

Igen sok család van, a mely rosszul intézi dolgait, de még is a világon még nincs oly hatalom, mely annyira nyújtódzott volna kényhatalmi mámorában, hogy azt is sajátjának állítani merje, és azok intézésébe avatkozhassek, csupán azon ürügy alatt, mi-kép majd ő sokkal czélszerűbben és üdvösben intézendü náluknál.

Valamint a család, egyén, község és megye igénylik a maguk önkormányozhatását és nem más, hanem maguk által.

Így szabad országban szükséges, miszerint a polgárok tanulják meg a szabadságot a magukat önmaguk általi kormányzat által, mely minden egyéni jogaik foglalatját teszi, miután tagjai egy családnak, községnek és megyének.

Valamint az egyén joga ne függjön csupán a család kénye és szeszélyétől, úgy viszont ezeké a községi vagy megyei önkénytől, vagy az államétól is; másrésről még szükséges, hogy az egyes feltalálhassa védelmét a családi önkény ellen a községben, a község netáni zsarnoksága ellen a megyénél, és végre a megye visszaélése ellen az ország- vagy állam-életben, és legvégre az állam törvénytelenége ellen védelmét lelhesse a személyi sértetlenségben, mely az alkotmányban gyökerezik, mely a személyi vagy egyéni bántatlanság alapelve, úgy az egyéni, családi, községi és megyei életben is.

Λζ ő védelmére kélhet a megye ama sikeres képességével, miszerint a törvénytelen, önkényszerű rendeletnek ellenszegül, és zsarnoki rendelményeit a kormánynak nem hajtja végre, valamint felelőségében tisztviselőinek is találhatja ezt annyiban, amennyiben ez azonnal kellően biztosíttatik azon pillanattól fogva, melytől minden egyén, család, község, avagy megye köteleztetik teljes felelőségre, minden tisztviselője által végrehajtatni rendelt eljárásáért, bárminő maga» állásúak lennének is azok, és orvoslást lelhet minden visszaélései ellenében a hatalomnak a birák általi ítéletben, kiknek ítéleteit a nyilvánosság különben is kelőleg ellenőrzendi.

A szabadság tehát, melyet ezúttal kiemelni és tüntetni töreksem az egyéni jog és szabadság elvéből, egyúttal szinte a közügyei intézésére a család, község és megyének is. – A szabad ember azonban ép nem leend elégszülve eme legparányibb adagával a politikai szabadságnak, melyet csupán a választási pillanatban élvez és gyakorol, bevetvén a vindöbe sodrott papirkáját az ezrek közepette, ha csak azzal csupán ezrek jogait is egy helyette nyereendő kegyes rendelet fejében veendi, melyhez majd magát szabnia kell jövendőre! hanem kell, miszerint ő érezze továbbra is sértetlenségét egyéni jogainak, és mellette még folytonos befolyást is gyakorolhasson, sőt állandót úgy a községi, valamint a megyei ügyek intézésébe is.

Ennek folytán:

I.

Az egyén (L' individu).

Szükséges, mikép az egyéni jogok elősoroltassanak magában az alkotmány szakaszaiban: kell, miszerint ünnepélyesen nyilváníttassék, hogy eme jogok sem módosítás avagy csorbulást és elnyomatást a törvényhozás részéről soha nem szenvedhetnek.

Vagy mint az egyéni elidegeníthetlen sarkalatos jogok értelmében egyebeket nem idézhetünk, mint eme legfőbbeket:

A gondolat szabadságát vagy szabad sajtót!

A lélekismereti szabadságot vagy vallás-szabadságot!

Az egyesületi szabad jogot vagy (Assotiation droit).

Ezen szabadságokat pedig nem egyebek határozzák, mint a mások jogainak sértetlensége és tiszteletben tartása.

Legyek én magam, ki élvezni és használni kívánván a szabad társulás vagy egyesülés jogát, többekkel szövetkezvén azon célból, miszerint akár erkölcsi vagy anyagi célok könnyebb kifejtése és elérhetéséül állottunk volt össze.

Az egyének társulási avagy egyesülhetési joga képezi az egyházat is. Az egyház csupán szabad társulás és semmi egyéb. Egy társulat, a mely magát rendezi, szervezi és kormányozza szabadon. – Néki semmi közös joga az állammal, valamint ennek övele nincs.

Már most vannak országok, melyek lakossága különféle nyelven beszél, s ennél fogva különböző fajokhoz tartoznak, vagy ha önöknek jobban tetszik, különféle nemzetiségeket képeznek; ezen nemzetiségek többé kevésbé vegyülvék másokkal, vagy jobban mondva, többé kevésbé mindnyájan tömörebb vagy ziláltabbak, de bizonyos földterületeken léteznek, a mely természetileg és történelmileg képezi az államot.

És miben egyesülnek mindezek? a nemzetiségben? hisz maga e lakosság is majd szinte tájkiejtésileg különbözik.

Ez az, mi anyagilag majd lehetlen, miután maga a nemzetiség annyira közbevegyülvék, hogy politikailag szinte képtelen és lehetlen, anélkül, hogy magát az államot felbomlás veszélye ne fenyegetse egyik nemzetiségnek a másik feletti versengési miatt.

Az állam fogalma egy bizonyosat feltételez; de a nyelv

magában éppen nem criteriuma valamely állam létezésének. A nyelv-egység még nem elég arra, hogy egy nemzet egységét képezze, valamint annak különbözősége nem gátolja annak egységét. Angolhon nyelve ugyanaz, mely a szabad amerikai államoké, és mégis Angolhon és az amerikai államok nem képeznek soha egy nemzetet; másrésről a szövetséges államokban vannak lakosok, kik beszélnek angolul, írlandul, francia, spanyol, hollandi, német, olasz és isten tudja még mi más nyelveken, és mi több, még eme nemzetiségek több milliókat is képeznek itt amott; és mindemellett ily zagyva nemzetiségek létezése és különbözősége közt is a szövetséges amerikai államok nem képeznek-e egy államot? egy nemzetet? esnem lenne-e képtelen valami azt követelni, miszerint tagoltassanak szét eme szövetségi államok polgárai nyelvük szerint?

Más példa:

Nézzük Helvétiaát (Sveicot), hisz nem egy nemzet, miután ott van kerület, melyben németül, francziául, olaszul és wallonul beszélnek.

És ugyan mit is tesz az a közérdekek biztosítóka és ki-fejlesztése vagy ezek érdemében, ha az államéletnek polgárai vagy lakosai különféle nyelveken beszélnek!

Érzik, miszerint a végre, hogy kifejleszthessék és biztosit-hassák érdekeiket és vallási nézeteiket,

Ők egyesülnek!

A nyelv közösség és magány társaséleti érdekek majd oly neműek, mint a vallási szertartásbéli egyenlőség. Szükséges, miszerint a szabad társulhatási jog alapján az államban, nem pedig annak felébe emelkedve helyezkedjenek, mint a mely annak vég-fölbomlását idézné elé.

Például véve a vallásbéli érdekek szempontjából:

Azon egyház, melynek magam is tagja vagyok, protestáns felekezet, az augsburgi hitformára szabályozva; mikép rendezte ez ügyeit addig, míg Magyarhon szabadságának örvendhetett? kormányoztalék a községek hasonfelekezetű küldötteik által, a helybeli felügyelő és kormányi betekintés mellett, úgynevezett általános gyülekezeti szavazattöbbséggel; több községek, vagy gyülekezetek képeztek egy szeniorátust, a mely intézetek rendszerint a legidősb dékán és a világi felügyelő által, ki rendszerint gyülekezeti szótöbbséggel szokott választatni, valamint szinte a gyü-

lekezetek vidéki küldöttei szótöbbségével a főfelügyelő. Több esperességek e szerint képeztek egy egész kerületet, mely kormányoztaték a főfelügyelő által, valamint az alügyelő és a kerületi küldöttek gyülekezete által, mely szinte az általános szervezeti jogalap elvének nyomán származott. És mind ezen intézmények felett volt az általános gyülekezeti testület, melyen már a kerületek szoktak volt képviseltetni, legtekintélyesb küldötteik által, de melyen azonban minden evang. egyházi tagnak lehetett szólás-szabadsága!

Ezen főgyülekezeti testületnek rendszerint világi elnöke szokott lenni, ki a gyülekezetek szótöbbségi alapján választatok, azon jográruházas mellett, miszerint azon végzések és határozatok, melyek itt keletkeznek, sikeresítse az egyház érdekében a törvényhozás és közkormánynyal szemben.

Hála eme lényegileg népjogi (vagy demokratái) rendszernek, melylyel az evang. egyház kérkedhetik, és a közszabadság mellett örvendhet, miután más felekezetibelieknek tagjai egészen szétszórva az országban, de az evang. egyház egy egészen összefüggő rendszerrel bírt, neki nem volt szüksége visszavívni valamely különben is jogát illető a nemzetiség alapján, hogy gyakorolhassa és örvendhessen önkormányzati szabadságának vallási ügyei és érdekei körében, mert azt magában zárva bírta volt.

Szinte hasonszerű valami a nemzetiséget illetőleg:

A nemzetiség egészen magán társalmi érdek ép akként, mint a vallásbéli.

A polgárok éhez vagy amához a nemzetiséghez tartozók egyesülvék községileg vagy gyülekezetiileg nemzetiségük érdekében. A választottak segélyével egyesülnek kerületileg, és a kerületek pedig képezik tömegét egy nemzeti községnek.

Es ők rendezik maguk ügyeit akként, mint legiidvösbnak gondolják, ők egy nemzeti főnököt (Chef) neveznek, akit hívjanak például vajdának, hospodárnak, vagy bárminő nevűnek. Az ő nemzeti gyülekezetükön, ha az nékik tetszeni fog, még egyházi ügyeik intézésének is örvendhetnek, valamint iskolai ügyeik intézésének is, ők határozatokat alkothatnak, melyek szerint kormányozzassék egyesületük, egyszóval teljes független önkormányzatnak örvendve, és ők minden erkölcsi kifejlődés és társalmi érdekek elősegelésére működhetnek azon alapon, melyet nemzetiségnek szoktunk nevezni.

Ezen társulhatásnak pedig semmi közös valamije az állammal nincs, és az államnak viszont övéle. Az állam tőlük semmi egyebet nem kíván, minthogy dolgaikat és ügyeiket nyilvánosan tárgyalják.

Es ezt azon egyszerű szavával a társulhatási jognak, melyet a nemzetiségi érdek megkíván, és a melyben foglaltatnak az egyéni jogok is.

II.

A községek (Communes).

A község szabad és független ügyeinek kezelésében és kormányzatában:

Rendezésének alapja az általános szavazati jog, mely sértetlen egyéni jog.

Az állam alkotmánya meghatározza a feltéteket, melyek szerint a családok több vagy kevesb összevonulása képezik a községet. Több lakhelyek összegét szinte egy községként tekinthetni.

Az alkotmány ünnepélyesen kinyilvánítja sértetlenségét az általános szavazatnak, kifejezi világosan, miszerint minden községi hivatalnok elmozdíthatlan a községbéliek szabad akarata nélkül. De ezt sem a megye, sem pedig a kormány, sőt még maga az országgyűlés sem tukmálhatja rájuk, vagy avatkozhatik belügyeik intézésébe, vagy kormányzatába.

E szerint minden község maga határozandja meg és időről időre azt is, mely nyelv legyen ügykezelési nyelve, vagy pedig a hivatalos Ezen nyelven fogja ő szerkeszteni tudósításait és leveleit a megyére, kérvényeit a kormányhoz és az országgyűlésre. És ő a választ azokra a megyei végzések vagy határozatok nyomán azon nyelven nyerendi, mely a megyei elfogadott közintézkedési nyelvközlöny.

Ha azonban ezen megyei intézkedési nyelv nem az lenne, mely a községé, ez esetben öt a megye köznyelvének mellékendő eredeti határozatát a község nyelvére is átfordított kapcsolmányával fogja megörvendeztetni.

Végre az alkotmány a kisebbség javára megteszi azt, miszerint minden egyén magán folyamodványa vagy kérvénye jo-

gában örvendhessen a községi bírák előtt személyes védelmében, saját anyanyelvének használatával.

Ez, a mely elválaszthatlan valami a községi jogelvnek alapfogalmától, mert ez egy neme azon intézménynek, vagy nem kevésbé egy köz iskolának.

Ha ezen iskolában a lakók többféle hitvalláshoz tartoznak is, nem fog soha vallásbeli oktatásokat osztogatni nékik, mert ez megint minden községbeliek vallásfelekezetének külön és magán intézkedési jogköréhez tartozik.

Ha pedig a lakosság egyenlő vallásfelekezetű, ez esetben a község maga magában bír azon joggal, miszerint vallási oktatást adhasson; de nincs jogosítva arra, hogy abból kizárhasson bármely felekezetbéli is mint tanítványt, avagy kényszeríthessen valakit ebbéli tanulmány elfogadására.

Ezen tanítványok végre a községi igazgatás alatt állanak; azon községé alatt, mely egyszersmind elhatározza, mely nyelven oktasson a tanító.

Azonban az alkotmány biztosítandja az oktatási szabadságot, vagy pedig az ez vagy amaz tanulmányi ösvény választását. A kisebbség pedig ha más nyelvű lenne, bármelyik társulási alapon, mint a melyen az egyház létezik, mint nemzeti társulat, vagy földészi kör, iparvállalati, kereskedelmi stb., sőt mellette minden egyénnek legyen joga nyitni iskolát, a nyilvánosság ellenőrzése mellett, és szinte mindegyik maga meg is válassza tanítványait is.

Sem a megye-, sem a kormány- avagy törvényhozásnak ne legyen joga beleavatkozni az oktatási rendszerbe, amennyiben ez az alsóbb elemeket illeti. Ennek következtében a törvényhozás csupán az általános érdek szempontjából egyedül a legparányibbját az oktatási rendszernek határozandja meg.

Például minden honpolgárnak kötelessége védelmezni hazáját az ellenséges megtámadás ellen. A haza ugyan megkívánhatja, miszerint minden polgár alkalmas legyen betölteni ebbéli kötelességét; ennek folytán a katonai tanulmányok elemi oktatását (testtartást, léptet, mértéket és egyszerű gyakorlatot kívánhat), hogy bevétethessék a köz ebbéli intézetbe.

A községi tisztviselők az iskolabeliek magukviseletérei ügyelés terhével felelősek a kormány irányában, a mely mint legparányibbját az oktatás szükségének elibük szabandja. Ez ok-

ból a kormányi jogkörhöz tartozandó a legfőbb ügyelet és örökös, ki ezt azonban mindig és egyedül a megyehatóság által gyakorolandja.

Köszönet egy hasonszórú szervezetnek, mert a népfenségi alapelvnek teljes és tökéletes alkalmazása lelhető benne; a nemzetiségi érdekeké, a kisebbség jogaié, és az egyéni is ugyan egy időben és alkalommal megőrizvük és tiszteletben tartjuk.

Miután pedig a község és tisztikara, mely az általános szavazati jog alapján származott, még nem képeznek egy csupán kizárólagos önállási fensőbbiségét; mert ők egyúttal végrehajló a megyei végzéseknek, a kormányi intézmények és törvények érdemében minden dolgok és érdekek, melyek akár a megye-, a kormány-, vagy törvényhozásból eredtek.

Ez a valódi demokratia! a nép alkotja a törvényt, és a nép maga alkalmazza is azokat önmagára.

Végre, hogy a törvények végrehajtása biztosítsák, szükséges, mikép a tisztikara a megyének úgy önmaga, valamint a kormány irányában is felelőséggel tartozzék.

Azonban a kormány nem viszen közvetlen levelezést a községekkel, hanem szükséges, miszerint ezt a megye által eszközölhesse. Kell, miszerint a község megerősítessék minden önkényszerű eljárása ellenében a kormánynak; valamint nem kevésbé a község sértve ne lehessen, részeltessék amaz öt illető jogban, mikép magát a kormány ellenében az illető szék előtt védelmezhesse, vagy pedig kérvényt is (petition) ez érdemben az országgyűlés elé terjeszthessen. A megyei visszaélés ellenében intézheti kérvényét a kormányhoz.

III

A m e g y é k.

A törvényhozás megszabandja mind számát és határvonalát a megyéknek, tekintetbe vévén azok történelmi határvonalai névszerinti fentartását.

Azon már kifejlett népfenségi elvnek alapján, melyről már a községek érdemében szólottunk, szinte alkalmazhatók a belügyi kezelésére a megyének is.

Mindazok közt, melyek a belkormányzatot foglalják magukban, a megyei élet az, mely igazán mondván egészen független

törvénykezésnek örvendhet. Ő alkothat statútumokat is beldolgai kezelésében, hanem azokat, valamint üléseit is egy évnél továbbra nem terjesztheti, vagy a következő év ülési szakáig, miután a megyének nincs több joga, mint nézetei szerint a többség határozata folytán valamely terhet kiszabni, de a mely csak egy évig állhat, miután köteleztetik ez idő leforgása után ez érdemben összegyűlni és felette ujjant határozni. A megyék nem kötelezhetik magukat kölcsönök felvételére, hacsak ebbéli joguk valamely külön törvényben nem alapszik. – Valamint nem bírhatnak tartományilag oly jog-gyakorlattal, mely egyedül az egész nemzetet illeti, például: pénzverés, vagy papírpénz-kibocsátás, avagy szabadalom-osztás ez érdemben.

A megye áll azon képviselők közül, kik az általános szavazati jog alapján lőnek választva, és bizonyos időszakra a községek által, melyek területükben foglalják. Ezen képviselők szinte időnként küldöik részéről vissza is hívhatók. – A visszahívhatóságukat, valamint választási módjukat a törvény fogja meghatározni.

A megyei gyűlés vagy testület az első összejövetele alkalmával szótöbbséggel elhatározandja, mely nyelv legyen közigazgatási nyelve, a legközelebbi választás-ideig. – Ezen nyelven fog ő levelezni a kormánnyal, de mellékletével a magyar szövegnek az esetben, ha nem ez lenne a választott nyelve; a válasza és intézménye a kormánynak szinte e módon fognak véle közöltetni, mindég az leend, mint fejezeti szöveg, eredetinek tekintendő, mely a megye közigazgatási nyelve.

Nem kevésbé szükséges megjegyezni e helyütt, valamint a községek kérdésénél a kisebbség jogát is, mely mindég tekintetbe veendő. Mindenki a közgyűléseken kifejezheti nézeteit saját nyelvén, és mindenki előterjesztheti panaszát, kérelmét úgy a tisztikar, valamint a közgyűlés elé is. E tekintetből köteleztetik a megyei hatóság a szükséges tolmácsok tartására törvény-székei mellett.

A gyűlés a legelső alkalommal, ülései megkezdése után, nevezendi a tisztviselőket, és ezek egyúttal átveendő utasításait is, és felelősséggel tartoznak szinte néki.

Ha valamely községi képviselő tisztviselőnek választatnék, ő azonnal megszűnt lenni képviselő, és községe köteleztetik őt azonnal helyettesíteni.

A választásoknál egy személy nem gyakorolhatja kizáróla-

gosan a kijelölhetés jogát, mert minden gyűlési tagnak joga van egyet ajánlani, és ha két más tag is abban beegyezik, az ajánlott tag vagy egyén mint kijelölt tekintendő.

A képviselők száma pedig a tisztviselők számánál kétszerte kevesb nem lehet; minő erővel bírjon azonban, azt a megye fogja elhatározni.

A kormány azon intézményeit, melyek akár a megyét vagy községet illetik, a közgyűléshez küldi. Ennek azonban nincs joga azt visszautasítani, mely a kormány hatalom kifolyása, miután ő erre nézve nem illetékes bíróság. A gyűlés és tisztii kara a megyének felelősek a kormány irányában a végrehajtásra nézve mindazon rendeleteinek érdemében, melyeket ez hozzábocsát, ha csak alkotmányos létele és törvényszerűsége nem lennének általa fenyegetve, avagy kérdésbe vonva; Engedetlenség esetében a kormány idézندی az ellenszegülőket a legfőbb törvényszék elé, mely őket büntetendi és elmarasztandja azon díjakban, melyet hanyagságukkal vagy nyakasságukkal netán okoztak.

Végre ha a megye valamely kormányi rendelet hibás volta felett kételkednék, nehogy vagy veszély, vagy általa netán nyakába veendő felelőség súlyától tartva végrehajtását ez esetben addig felfüggesztheti, míg ebbéli fölírására a válasz megérkezik. Ezen fölírás azonban haladéktalan eszközlendő, azaz 24 óra leforgása alatt. Es ha a kormány végrehajtási sürgönyét megküldi, minden késedelem nélkül végrehajtandó. A felírás pedig mindig szavazatilag eszközlendő, és a mely szavazat mindig nyilvános legyen. A szavazók nevei mindig névszerint a nyilatkozványra írassanak, a minél könnyebben eszközlendő felelőségvállalás, valamint a fülön foghatása miatt is kinek-kinek.

Miután pedig az alkotmány szellemében és törvényesség érdemében minden rendeletei a kormánynak mindig szabadon és nyilván tárgyalatandók a közgyűlésen. Ha a többség azt határozná szavazat útján, hogy a rendelet az alkotmányos törvényekkel ellenkező, melylyel a kormány átlépte jogkörét, vagy pedig megsértette az egyéni jogot, vagy magát beavatta a községi belélet- vagy a megyeibe, a közgyűlés két egymásutáni felírással élhet, mely ideig a végrehajtást felfüggesztheti. De ha a kormány továbbra is intézménybeli szándéka mellett marad, a megye köteleztetik annak végrehajtására. Azonban ha azt hin-

nék, miszerint a kormány tán a törvényt rosszul értelmezte, ez esetben az országgyűlésre folyamodhatnak az iránt, mikép a törvény világosan és határozottabban szerkezlessék. És ha ellenkezőleg azt hinnék, mikép a kormány a törvénynyel visszaélt, sérelmüket a legfőbb törvényszék elé terjeszthetik és szorgalmazhatják büntetésüket, kárukat és annak kamatait.

E szerint bármely egyén, család vagy község magát netán sértve érezné jogaiban a megyei határozatok következtében, nem kívánhat sérelméért orvoslást a kormánynál. A kormány határoz, a megye értelmez és végrehajtja. Ezen határozat, valamint minden más sérelmesnek vélt érdemében fenmarad a törvényhozáshoz! fordulhatás, vagy pedig a legfőbb szék elé való terjesztés, mind az egyén, valamint a megye és község részéről is.

A kormány semmi közvetlen összekötéssel nem áll a megyei tisztviselőséggel. minden rendelményei elébb nem jutvák a tisztviselés kezébe, mielőtt a közgyűlés színe előtt fellettek volna olvasva. Azonban a végrehajtása egy nyilvános törvénynek nem függ a megyei határozattól, és úgyszólván a határozat is nem tartóztathatja vissza a tisztviselőt annak végrehajtásától, miután a felelősség ez esetben külön is reánehezül a végrehajtása miatt a törvénynek.

Minden megye tartozék alapítani és fentartani legalább egy másodfokú tanodát minden vallásbéli tekintetek mellőzésével.

Miután az ügykezelési nyelvét meghatározta, mindazon nyelvek, melyek a megyében divatoznak, oktatásuk felvétessék abba, és végre még a tanítványok köteleztessenek is egyik vagy másik megtanulására. Ezen nyelvtanulás a megyei utasítás folytán legyen kötelező; és a tanulmány ezáltal élet-adóvá válik már az előadás által a tanítványoknak.

A törvény meghatározandja a tanítvány legcsekélyét, melyet ezen iskolákban nyújtani kellessék. A tisztviselés által ügyeltet ezekre, ki felelőséggel tartozik eme legkevesbnek fejében a kormány irányában, és minden egyébben pedig a megyének.

A kisebbség tagjai (magán személyek, társulatok) szinte bírandnak azon joggal, hogy másodfokú iskolákat alkothassanak, mindazok, szóval, kik elsőfokú elemieket állíthatnak.

Ekként rendezve és szervezve a megyéket, a szabadság

rendíthetlen oszlopaivá válnak, kifejtendik a közszellemet, élénken fentartandják a közügyek iránti érdeket, részletetvén a polgárokat a törvények végrehajtási jogában, és ez által megvalósítandják mindezen formák mellett a népfenség elvének dicsőségét, midőn szinte egyúttal valamennyi nemzetiség igényeit is kielégíték.

Az én nézetem szerint ezen szervezete a megyéknek egy oly becses intézmény, melyet nem engednék bármely új teoriájával a világnak felváltatni, avagy kicseréltetni.

IV.

A törvényhozás.

A törvényhozási hatalom az országgyűlés által gyakoroltatik.

Az országgyűlés két házból áll: a követek, vagy képviselők, és a szenátorokéból.

A népképviselők az általános szavazati jog alapján választanak a választási törvények meghatározása szerint.

A szenátorok pedig a megyei közgyűlések által nevezetnek.

Minden megye küldend kettőt.

A népképviselők és szenátorok mindig visszahívhatók küldőik által.

A törvény megszabandja a visszahívhatóság módját.

A képviselők választói nem képeznek egy külön határozói testületet, és nem is terhelhetik parancsaikkal vagy utasításaikkal választottjukat.

Ők csupán azon bizalmukkal tisztelendik meg, melynél fogva ő az ügyek miben létét ismeri, és ha e bizalmukban csatlakoznának, avagy választottjuk azzal visszaélt, a visszahívhatása nékik elég orvoslást nyújtand.

A megyék szinte nem adnak parancsoló utasítást az általuk választott szenátorok részére; de valamint ezek egy határozói testületet képeznek, részemről azt hiszem, miszerint nem csupán alkotmányilag megengedtetik, sőt mellette óhajtható, mikép a megyék az országos közügyek felett határozzanak, és tudassák szótöbbséggel történt ebbéli végzésüket szenátorokkal.

Miután pedig a szenátorok soha sem támaszkodhatnak a küldőik határozatára, miszerint az szavazatukat módosíthassa,

csupán hazafias kötelességi érzetüktől függend követhetni szabad és független meggyőződésüket, és nem leendő megengedve nekik magukat feloldhatni személyes felelőségük terhe alól a haza irányában, valamint a közvélemény vesztegethetlen széke előtt nem vethetnek mitsem a megyére.

Másrészről én határozott ellene vagyok ama képtelen újabbkori elméletnek, mely szerint a már egyszer megválasztott képviselőt egész az új választás idejéig akár képviselje küldői akaratát, akár nem, elmozdítani ne lehessen, mert ekkor a követ nem képviselői küldött, hanem uralgó.

Ez ok szinte az, melynél fogva maguk a szenátorok is szinte visszahívhatók. Ez, és csupán csak ez a természetes biztosítéka a küldőknek. Csupán ezen visszahívhatóság nem alapszik valamely parancsoló intézmény sértésén (a melyet az én általam javasolt alkotmány megenged), hanem a küldők elvesztett bizalmán.

Ez okból nem árt, ha a szenátorok is gyakran ügyelnek a megye kifejezett véleményére, anélkül azonban, hogy e miatt a további bizalmát elveszítsék küldőiknek, és ők továbbra is maradnak szenátorok.

Óhajtandó, mikép szavazataik a megye szellemével öszhangzó legyen, nehogy a szenátorok is elveszítsék küldőik bizalmát, midőn ők is visszahívhatók,

Mindenek felett ajánlom a nemzetnek, mint legfőbb kincsét és szemévilágát, úgy őrizze a megyék azon jogát, miszerint az országos ügyek mindég nyilván tárgyalassanak. – A megyei élet létrésze a közvéleménynek, tűzhelye a hazafiságnak, iskolája a státusférfivá leendőnek, egy érintkezési vég a haza és polgár közt, avagy egy bő életadó forrása és hatalmas védőfal a szabadságnak, melyet semmi a világon ki nem pótolhatja.

E mellett inég nagyon kívánatos, hogy a községi gyűlések érdekeltessék magukat a megyei ügyekkel, valamint a megyét foglalkodtatja ismét maga az ország állapota.

Visszahívhatási formaságul pedig ezeket ajánlom.

A megyei közgyűlésen az ezen érdemben tett indítvány elébb vita alá bocsátassék, ha váljon ez vagy ama szenátor visz-

szahívandó-e? Ha pedig az indítvány szótöbbséggel elvettették, e melleit fog még továbbra megmaradni a közgyűlés. Azonban ha a javaslat elfogadtatik, egy külön tanácskozmány hívandó azonnal egybe, mely aztán megvitatja a javaslatot kellőleg, és ezután határozza el a visszahívhatását. A szavazatok pedig mindég nyilván történendnek eme felszólalással: igen! vagy nem! és ha a többség állítólag alakulna, ez esetben késedelem nélkül az újon választandó szenátor után látnak.

A népképviselő visszahívhatására pedig e következő módot javaslom:

A törvény ugyan meghatározza a polgárok szavazati jogképességét, szinte megszabja azon tisztikar eljárását a szavazók öszveíratására czélzó elnökletével együtt a választás alkalmával. – Ezen tisztikar, a bizalmatlanság irányábani nyilvánulás esetében, a polgárokat az újon tartandó választásra összehívja, de csupán az esetben, ha már azon nyilatkozata a választók felénél egygyel több aláírásával ez érdemben néki már kézbesítettett. – Ezen nyilatkozatban az aláírók határozottan továbbrai bizalmokat követüktől visszavonják és újnak választásáért folyamodnak. – Semmi nem hátráltatván őket, miszerint megbízottjukat vissza ne hívhassák, ki többé a választóit nem képviselvén.

A kormány tagjai, valamint annak tisztviselői, kik kizárólag tőle függenek, sem képviselő-, avagy szenátorokká meg nem választhatók, még kevésbé az esetben, ha e megtiszteltetéskor hivatalaikról leköszönni akarnának. Azon pillanatban, melyben valamelyik szenátor, vagy népképviselő valamely hivatalt fogadna el, azonnal megszűnt továbbra akár szenátor, vagy képviselő lenni.

A kormány kevésbé igényelheti, miszerint egyik vagy másik teremben hallassa magát, a^agy némely megbízott közbenjárói által, hacsak nem szóbeli felvilágosítást, vagy magyarázatot tenni nem kívánna. A kormánynak magát azon szabályhoz kellettven alkalmaznia, miszerint csupán az esetben léphet illőleg elé, ha vagy egyik vagy másik ház ez érdemben már megkereste.

Az alkotmány különben is meg fogja határozni azon szabályokat, melyekhez a törvényalkotó testületnek magát alkalmaznia kell. – Az izenetei mindkét háznak és illetéki jogköre mindegyiknek ki levén mutatva. – Például: az alkotmány értel-

mében a képviselők házát illetendi az adómehtagadás joga és a költség vetés (budget), és kiadásról szóló kimutatást követelni, valamint a közjövdelem állapotát áttekinteni, – a szenátorok mindig mint közvetítő testület állnak, ha a kormány és megyék közt valamely kétes kérdés merülne fel, ők azt elhatározzák.

A törvényhozás tagjai kötelezetnek a parlamentáris vita alkalmával alkalmazkodni valamely az országban beszéltebb nyelven előadáshoz. *)

Az ülések alatti viták naplója magyar nyelven fog szerkeszteni; azonban a törvény megengedi mindazon nyelvekre fordítását és terjesztését, mely az országban csak divatozik. A kétség esetében azonban a magyar nyelven szöveg tekintendő a hitelesnek.

Az országgyűlés e szerint szervezve a népfenség kifolyása és közlőnye leend mindazon ügyek feletti intézménynek, melyek akár a személybiztosság, a családi, községi, vagy megyei élet köréből felmerültek és ő a közügyek feletti őrhatalom is.

Mindazon jogok, melyek az emberi méltóság és szabadság érdemében foglalvák, örökös és sértetlenek, amelyek minden következő ivadék elidegeníten jogai is, valamint magában a legfőbb lényegi elv a népfenség elve! ez okból a jelenlegi ivadék nem intézkedhetik oly jogokról, melyek nem kizárólag övéi.

Ez okból még czélszerű lenne egy oly testület szervezése is, mely, „az alkotmány őrei” nevét viselné, a mely mielőtt valamely törvényczikk közzé tétetnék, azt elébb minden oldalról jól meghányná vetné, ha váljon nincs-e akár az alkotmánynyal, vagy valamely sarkalatos alaptörvénynyel ütközésben.

Ennek folytán bármely törvény kihirdetését is elébb ne lehetne eszközölni, míg e veterán bíróság tagjai azt ünnepélyesen olyannak nem ítélték, a mely semmi alkotmány elleneset magában nem foglal.

És ha a törvény alkotmány-ellenesnek ítéltetnék általa, ez esetben a törvényalkotó ház elé küldetik, a hibásnak ítélt szerkezet kimutatása kíséretében.

E tagjai az alkotmány őreinek a szenátorok által lennének nevezve; és ők a törvényhozatalban semmi részt nem vennének, még elbocsátásuk után is, és a kormánytól függő bármely hivatal elfogadniok tilos lenne.

*) Azaz: a diplomatikaihoz.

V.

A végrehajtói hatalom, vagy a kormány.

A függetlenségi nyilatkozat alkalmával 1849-ben az mondatott, miszerint a nemzet önmagának ura levén, és az események követelte állapotában az európai államoknak, határoznia kell az ország politikai alkotmánya fölött.

Ennek következtében: ha a nemzet szükségesnek, vagy czélszerűnek fogná ítélni az alkotmányos monarchiái kormányformát: kell, miszerint a fejedelem személye szent és sértetlen legyen; de ellenben a királynak se lehessen ám bármely rendeletet kiadni, hacsak valamelyik minisztertől ellenjegyezve nincs; miután a felelőség súlyja az ellenjegyzőt terhelendi, anélkül azonban, hogy ezáltal akár a királyi kegyoszlás csorbulást, vagy pedig ebbéli hatalma a királynak rövideget szenvedne.

Λ „vétói” jog többé vagy kevésbé egy bizonyos gátló jog, mint ez a norvégiai alkotmányban is divatozik. Ha a következő ülésben ismét a törvény védelme fölött nyakasán szavazat-többséggel állnak a törvényhozók, már ezáltal tetteleg mintegy a törvény közzé van léve és elfogadva.

Lennék magam, és tudván azt, mikép a kormány nem bír azon hatalommal, melynél fogva az országgyűlést eloszlathassa. És akarnám rendkívülieg összehívni az országgyűlést, az országgyűlése nem fejtegethetné ebbéli jogomat, mert amint ezt indokolni kívánná, vagy pedig összegyűlését maga értelmezni kezdené, már ezen kérdés üressége mellett az országgyűlés mintegy be volna fejezve. – Végre az alkotmány kitűzi a napot az egybegyűlésre, valamint annak tartási időszakát is rendesen megszabja, – vagy ha a két ház köz egyetértésre kívánna egybejönni, és ha már az ülési szak bezárva lenne ekkor, és meghosszítását szorgalmaznák; a mely esetben azonban a tagok további napidijjaikra igényi nem tarthatnának.

(Én a napidíjazás elvét igen ajánlom, mert ez különben is nagyon demokratikus elv; ha nem akarjuk, mikép csupán a vagyonos monopolizálja a képviselők és szenátorok állásait.)

Ha a kormányforma monarchiái lenne, úgy vélem, mikép a „nádori” méltóság megtartása czélszerű lenne; a nádornak nevezése pedig a szenátorok és képviselők vegyes ülésén, eszkö-

zöltetnék, és a szavazatok a két ház tagjai részéről teljes egyenlő foku érvénnyel bírandnának.

És ha ez lehető, részemről igen óhajtanám eme történelmi alap fogalmát nemzeti intézményeinknek fentartani.

A nádorság élethosszig tartó méltóság lenne. Ezután lás-suk, mik lennének teendői:

1-ör. A király halála esetén a nádor volna a helyettes, míg a következő fejedelem kiskorúsága tartand, és még addig, míg törvényesen is meg nem lenne koronázva. A magyar alkotmány különben is törvényesen meg nem koronázott királyt soha el nem ösmért.

2-or. Ha a király betegsége esetén oly állapotba jönné, mi-szerint tisztének megfelelni nem tudna, vagy pedig az országból távol lenne, a nádornak kellene őt helyettesíteni.

3-or. A nádori méltóság rendszerint közvetítő természet-szerű hatalom a király és alattvalói közt, akár egyénileg, vagy tömegileg tekintvén őket.

4-er. Ő lenne a szenátorok elnöke.

Ha pedig ellenkezőleg, – és én óhajtanám, hogy a körül-mények megengedjék (a haladás legalább, melyet ez érdemben Európában tapasztalunk, reményt nyújt, mikép a dernokratikai kormányforma biztos jövőnek nézhet elébe); mondom, ha ellen-kezőleg a köztársasági kormányforma lenne elfogadva, akkor a végrehajtói hatalom feje a polgárok általános szavazati többségé-vel lenne választandó.

A választás minden tartományban és községben ugyan egy napon történnék. A községek rendesen pecsét alatt beküldenék szavazatukat a megyére, ki azt onnét ismét az országgyűlésre küldené. A felbontásuk e leveleknek egy bizottmány által esz-közöltetnék, mely bizottmányt mind a szenátorok és képviselők egyenlő számú küldöttei képeznék. Az eredményt ez érdemben a bizottmánynak a vegyes gyűlés előtt kellene tudatniok.

És azon egyén, ki ez utón a többség szavazatát nyerte volt, azonnal elnökként kikiáltatnék. Ha pedig egy egyén sem nyerte volna meg az általános többséget ($\frac{2}{3}$), ez esetben az or-szág gyűlése a két legtöbbit nyertek közül fog szótöbbséggel választani.

Ajánlom még (szinte történelmi múltunk érdemében), hogy az ország elnöke mindég e nevet viselje: Magyarország kor-mányzója.

Ezen méltósági időszak legyen 6 vagy 9 év.

Az önkormányzat biztosítéki alapelvénél fogva részemről sem szükségesnek, sem czélszerűnek a gyakori választást nem tartom.

Az országgyűlési elnökválasztás pedig, ép úgy valamint a megyebeli tisztikarnál szokott, 3 évre terjedjen.

A kormányzó mindég felelős még személyileg is.

Ő azonban mindemellett bármely intézményt is ellenjegyzés nélkül közre nem bocsáthat.

Részemről ellene vagyok ama hibás tannak, mely a miniszteri felelőséget emlegeti, mely által az ország elnökére háríthassa felelősége súlyját. Én azt tartom, hogy bárki lenne is az, ki egy rendeletet aláír, azért felelőséggel tartozzék.

A kormányzóval kapcsolatban elé kell számlálni még egyúttal annak segédeit, mely mellett nézetem szerint a nádori cím fenttartható lenne. Azonban az újabb kormányzati rendszer mellett a nádori méltóság is hosszabb időre nem állna fenn, mint maga a kormányzói időszak tartand. A kormányzó halála esetén a nádor foglalhatná el helyét, az újon választandó kormányzóig. Vagy pedig ha a kormányzónak el kellene távoznia, vagy betegség által gátoltatnék, helyéi ily esetben betölthetne a nádor, és őt addig helyettesíthetné. Végre ha a nádor nem mint kormányzó működnék, akkor rendszerint a szenátorok elnöke lenne.

A kormányzó pedig kormányozna egyik vagy másik felelős miniszter segédjével, ki ugyan felelős, de általa mégis neveztetnék és mozdítatnék is el.

A miniszterek pedig e következő nevet viselni tartoznának: minisztere ez vagy amaz kerületnek, vagy jobban az ősi nevezet alapján történelmünk szerint lennének nevezve: igazságügyér vagy országbíró, a pénzügyei vagy kincstárnok stb. stb.

A miniszteri tanács pedig, vagy kormányzói tanács, ha abban maga személyesen a kormányzó nem elnökölne, ez esetben azon minisztertagot illetné, ki a miniszteri tagok összeállítása jogával bírand, tárcza nélküli miniszterekre pedig jövőre semmi szükség sem lenne.

Ezen mintára készült alkotmánynyal, minőt én javaslék, a végrehajtói hatalom elég erős lenne mind a törvények tiszteletben tartására, valamint azok végrehajtására is, miután mindég

a nemzeti közakarat érvényét képviselné. De mellette szinte lehetlenné válnék néki a törvények sértése, vagy az alkotmány megtámadása a nemzeti intézmények hiányos volta miatt, mert a fölött a nemzet ébersége örökké virrasztana.

Határvonala pedig a végrehajtói hatalomnak különben is elég világosan lenne kimutatva és meghatározva, és hatalmas biztosítékot is foglal az magában a netán megkísérhető fuvalkodása vagy elkapatása ellenébe a kormánynak, ha az elnyomásra törekednék. A leghatalmasb biztosítékát mindég önmagunkban találhatnék, mert a végrehajló hatalom tagjait magunk bizzuk és választjuk meg, nem pedig a kormány nevezgetné és varrogatná nyakunkba; mert úgy a megyei, sőt még szoros értelemben a községi tisztviselők is mint a megyei rendezel értelmében látható biztos védelmet nyújthatnak; végre abban, hogy minden polgár, község, vagy megye örvendhetnek ama jogélvezetnek, miszerint számot vehetnek az illetékes bírói törvényszék előtt nem csak a miniszterek-, de maga a kormányzótól is, ha törvénysértés bűnébe esnének. Nem is kell majd megemlít-nem, miszerint különben is eléggé gondoskodva van, hogy akár az egyén, község, megye vissza ne élhessen jogkörével, mely nekik szabva van; egy alaptalan vád ellenében pedig, mely csupán rossz lelkűségből származnék, bizonyos elégtét tartandó fenn.

Ha mindemellett is az tűnnék ki, mikép nem elég biztosíték arra, hogy a kormány túlkegyeletet ne éreztethetne intézkedésiben, vagy több jogot kelletinél gyakorolhatna, arról mind a nyilvános szabadság és az egyéni szabadság is eléggé kezekednek. A kormány ép nem leend hajló a felette túl kormányzatra, vagy sokat bíbelődni a gyámkodással, miután elég leend magának saját kötelességeit betölteni, miután ő nincs egyébbel elfoglalva, mint a nemzeti közérdek érdekével. Ez ama világos rugonya, mely elválasztja a paphalaimat a közhatalomtól, azon tervjavaslatban, melyet tárgyalni akarok. Azon öröködsből származó eredménynek, melyet a szabad község és megyei élet ébren és mentve tartanak, egyúttal mindég teljesítik alkotmányos és törvényes cselekedeteiket, míg a kormányi cselekmények határvonalát jelölik a végrehajtás esetében, annyiban, mennyire azok törvényszerűek, az országgyűlés körébe tartozván.

Például véve, ha határvonala jelölteinek a kormányi eljárásnak az országos útvonalok kérdésekor: a közönséges útvona-

lok megállapíttatnak maguk a községek által, és szinte jó karban fentartandók, a kerületiek pedig a megye által, és az országos fő útvonalok a közérdek és használat érdemében maga a kormány által, rendszerint azonban az országgyűlési határozatok értelmében. A megyék öröködnék azon úaira a községeknek, melyeket azok készíteni tartoznak, és a kormány pedig számot kér a megyéktől mindazokról, melyeket ezek maguk érdekében eszközöltek, valamint a felügyelet érdemében is, ha az illető községekkel saját útvonalaikra kellőleg nem ügyeltetne; végre pedig maga a kormány számot adni tartozik az országgyűlésnek.

Szóljunk-e a nyilvános oktatásról? – Az elemi iskolák ugyanis minden község sajátja, a másodfokú (mint collegium, gymnasium) a megyei hatóság köréhez tartozzanak, a fensőbb tanodák (akadémia, egyetem, polytechnicum) pedig a kormányi intézkedéstől függhenek.

Az oktatási rendszer körül nem mulaszthatom még megjegyezni, miszerint soha még igazán szabad nemzet nem volt, a mely többé kevésbé káros voltát ne érezte volna annak, hogy a katona többnyire mintegy megszűnik magát polgárnak tekinteni; holott szükség esetében is kellene, hogy polgári jellemet tartson, mely miatt oly irányt kellene már a nyilvános közoktatás alkalmával adni, mikép soha eljárásakor másként cselekményét ne tekinthesse, mint hazája iránti szent kötelességet, és nem pedig profession és hogy az, ki a fegyverviselés és szolgálat alatt áll, oly kevéssé érezze magát akár a polgári állás felett, mint alatt, ép úgy, mint az ügyvéd, mérnök, orvos, vagy bármely más állású polgára a hazának.

Következőleg részemről ajánlom, nem mintha mi egy megkülönböztött katonai kitűnő akadémiát alkossunk, hanem azért, mikép a növelés, vagy jobban mondva oktatás által is e téren oly irányt és szellemet csepegtessünk beléjük, hogy a képzett polgár alkalmas lehessen a legnemesb polgári kötelességének teljesítésére, a hazának szent védelmére! (honvéd) és ez már az elemi tanodákban kezdődjék, és úgy folytatva minden tanodái intézetek fokozatain a közönséges életben.

A mi pedig a katonai tanfolyam szakot illeti, és a mely következőleg magasb képzettségeket is igényel e téren, lenne a nemzeti egyetem szervezetében egy katonai facultas vagy szaktan is, ép azon mód, mint az orvosi, jogi és mérnöki szak-

Én óhajtanám, mikép eme katonai szak oly fokára a jelességnek emeltetnék, melylyel bármelyik hason intézete a világnak ne mérkőzhetnék, és éppen ne lenne elkülönítve bármely tekintetben az egyéb szakbeli tanok mellől, sőt ellenkezőleg kiegészítő részét alkotná a **nemzeti egyetemnek**.

A katonai erő kiállításakor pedig az elébbi javaslat mellett ajánlanám elfogadását a svaitzi rendszernek egész átalánosságában.

Az alapelv pedig ez lenne: Minden polgárja a hazának katona a szükség esetében; **de nem létezik soha állandó katonaság;** kivéven azokat, kik az erődítmények és egyéb őrsegek körüli szolgálatra szükségesek. – Más részről minden ezrednek lenne oly választékrésze, mely képezhetne egy gyakorlati taniskolát, vagy egy évben minden alkalmas fiú minden kivétel nélkül, ha már bizonyos életkort elértek volt (például a 18-ik évet), legyenek ezek nézetem szerint 12 vagy 15 ezerén, mely teljesen elegendő szám lenne megfelelni a fentebbi célra. – Ezen rendes csapatok pedig mindég e nevet viselnék: **honvédsereg** és az újon állítottak pedig egyszerűn honvédeknek neveztetnének. Miután pedig már egy évi szolgálatot tettek volt, a fiatal emberek a nemzeti őrserembe lépnének, azon kerület kebelébe, honnét származtak, vagy születtek, és ezen nemzetőrség életidő szerénti tagjainak három osztálya lenne: az első magába foglalná azokat, kik a talpon lévő szolgálatra kötelezvék; a két utó pedig képeznék a tartalékot (1-ő és 2-ik tartalékcsapat név alatt). Ezen csapatok, ha a haza védelme úgy kívánná, a kormány által lesznek felhíva, és a szolgálattétel ideje alatt a szükségességgel is ellátva. A törvény meghatározza a szolgálattétel alóli mentességet, valamint a gyakorlat módját úgy az állandót, valamint az éventeit is.

Minden megye eloszlik községekre, legyenek ezek elszórtak egygyévétele, vagy különben is egy tömegben létezők a bizonyos meghatározott számú lakossággal bírva, mely egy bizonyos számú csapattal növeli akár a gyalog, vagy lovasok számát, vagy a tűzéréségét, elosztva századok és ütegek szerint. A kormány örködni fog, hogy a katonai parancsnoka a megyének, mint őrnagy, vagy a nemzetőrségi főbb tiszték és tűzértiszték legyenek. Az altiszték pedig a megye által neveztetnek, és szinte mindég töle is nyerik előléptetésüket időnként, a zászlóalji parancsnok előterjesztése nyomán, vagy az ezredük és üteg mel-

lelti társaik ajánlata szerint. **Csupán a főbb tisztek nevezése függhend a kormánytól**; azonban a háború esetében minden előléptetés őt illetné.

A béke ideje alatt pedig a nemzetőrség szolgálata a községük körére szorítkozik, vagy a megyére a mennyi a megyei, és az általános hazai érdekekben; vagy ha valamelyik megye nem volna képes saját őrségével bel békéjét fentartani, a kormánytól ez esetben segílyt kérhet.

Ha végre szólnunk kell még az igazságszolgáltatásról is, ez minden községben akként lenne, miként **egy polgári törvényszék** állna és **egy rendőri**, melyre nézve a törvény fogná megszabni, ki lehetne megválasztandó a nép által, és minő képességgel és kellékkel kelljen annak majd ruházva lennie.

A rendőri bíró pedig mindazt köréhez tartozónak nézze (mint Angliában), a mi csak a köz törvények ellenében elkövetetni merészletnék, és ha e kicsapongási és zavargási eset jogkörét túi nem szárnyalja, azonnal tartozik benne bíró is lenni. Ha pedig a bíró nem elibe tartozónak ítélné, azonnal a megyei törvényszék elé terjeszti, és addig szabadon bocsátandja az illetőt, míg az ismétli befogatás a megyétől el nem rendeltetnék, igen természetes, a törvényszerű meghatározás alapján.

A megyékben lenne **egy polgári, kereskedelmi és fe-nyító törvényszék**, mely utolsó mellett állana mindég az **esküdtszék** (Jury). Minden bíróság tagjai a megyei közgyűléstől lennének nevezve, és a törvényszékek mindegyike **mindég nyilvánosan** tartoznék üléseit tartani.

Más részről szükséges egy vagy több **fellebbezői törvényszék** is, valamint szinte a **semmítő szék** is, (a melynek részemről óhajtanám e nevet adni: „**Hét személyes tábla**”, hogy a mi történelmi nevezetű törvényszékünkhez mintegy megszokottabb neve lenne) Ezen utolsó szék az eljárások formaságai felett örködne, valamint a megújítását is elrendelhetné, ha a törvényes forma sértését kimutathatná.

Az esetben, ha a büntető törvénykönyv fentartaná az alattvalóra nézve a kegyelmi jogérti igényt, ezen jogbani részeltetés már csak a kormányt illethetné, melyet azonban a kormány addig soha nem gyakorlana, mielőtt a hét személyes táblát ez érdeemben ki *nem* hallgatta volna. Ezen törvényszék tagjai a kor-

Hiánytól lennének kinevezve, de a szenátorok helybenhagyásától függne azok megerősítése.

Végre lenne egy szék, mely „**az alkotmány őrei**” nevét viselné, melyről azonban már fentebb szólottunk volt.

A községek törvényszékein, és a megyéin is a tárgyalási nyelv és az ítélethozatali is az lenne, mely mint közigazgatási nyelvül behozatnék. Végre mind a vádlott, valamint a vádlónak egyaránt megengedtéssék, miszerint saját nyelvükön fejezhessék ki magukat.

Az eljárás mindenütt és mindenben úgy az ügyködés is szóbeli és nyilvános lenne.

Íme tehát ezek alapvonalai azon szervezetnek, a melyet én ajánlok és javaslok szeretett hazámnak:

„Az én alapelvem az önkormányzat és ez alkalmazva van teljes logikai következzettel kezdve az egyéntől egész az államig keresztül véve minden igazgatási székeken.

Egy ország ezek szerint alkotva szabad, és marad is szabad. Az önkormányzaton kívül pedig nem létezik szabadság.

Egyedül azok vannak ellene ezen elvnek, kik részeseivé váltak már a jogbitorlásnak és tekintélynek, melynél fogva én nem találok illő nevet, mely alatt ők fensőbbiségüket erkölcsi vagy értelmi legyen bár az, melynél fogva magukat hivatva lenni hihessek a gyámsági szerep szabadalmára a népek felett, és igényelhessék eme meg is szentelt erényeik fejében, mikép a népek egy örökös kiskorúságra is lennének kárhoytatva csupán az ő kegyes kényelmükért.

A szabad népnek mit sem kell tartania a néptől I

„Vor dem Sclaven, wenn er die Kette bricht;
Vor dem freien Menschen erzitt're nicht!

„Reszkess a rabnéptől, ha békóit széttörte;
De szabad embertől nem lesz fenyegetve!

Egyedül az elbizakodás, (Ambitio) vagy fell'uvalkodás az, mi tartóztatja a bitorlókat, mi miatt úgyszólván vonakodnak a népnek megengedni a jogot, hogy önmagukat kormányozhassák, mindaddig mondják ők van ez visszatartva, míg elérendik érett-

ségi szükséges állapotukat! (Eine Maturitäts-Prüfung! vagy addig nem szabad úszni, míg úszni nem tudunk, **de vízbe soha nem juthatunk, hogy úszni tanulhassunk?** ekként van a szabadsággal is,) holott pedig nincs más mint a szabadság, a szabadságon magán kívül, amely képessé tehetné a népet örvendhetni a szabadságnak.

A jeles Scott történész „**Macaulay**” kifejezvéen az én meggyőződésemet, midőn mondja:

„A veszélyben forgó szabadságért, mely ujjontan szereztek, nincs egyéb segélymód, mint a szabadság, és e segély egyetlen módja ismét csak a szabadság! Midőn a rab elhagyja setét, nyirkos tömlőczét, elein majd alig tudja eltérni a világ sugarakat; de hogy meggyógyulhasson **ép nincs szüksége arra, hogy ismét setét börtönébe taszítottassék;** hanem szükséges, hogy lassan szokják a napsugarához.”

Az igazság fénye és a szabadság kevésbé, sokkal kevésbé kábítja és vakítja meg a népeket *és nemzeteket, mint* mennyire setét börtönük elvilágtalanítja a szolgaság bilincsei közt, de engedjétek őket csak kissé figyelni, és csakhamar látni fognak! Kevés évek múlva megfogják tanulni a gondolkozást, hozzá fognak szokni egymás véleménye és nézetének türelméhez, a mely némi megnyugvást szerzend nekik, az ellenséges elméletek mérseklenedik egyiket és másikat is, az elemek elfognak oszolni, az igazság pedig nem engedi azok dülőhő harczait, lassan kezd majd meg is szilárdulni, és idővel a **rend** és az **igazság** üdvözítőleg fognak feltámadni a zavarokból! Vannak emberek, kik azt mondják: Bármely nép nem lehetett szabaddá előbb, mielőtt országában gyakorolta volna a szabadságot. Emez állítás méltó azon mese örült hőséhez, ki feltette magában, miszerint addig nem fog menni vízbe, míg meg nem tanult jól úszni! Igen nagyon csalatkoznak azon emberek, kik azt tartják, mikép az embereknek mindaddig békén várniok kell a szabadságot, míg majd elérték a bölcsesség és jóságot, ily módon igen természetes, miszerint az örökkévalóságig kelene szépen várakozniok.

Íme tehát a szent igazság!

És végre még a mi azon általam javaslott szervezetet illeti, melyet különösen hazámnak ajánlok, ép nem foglal magában egyéb újítási jellemet, melytől tán a közvélemény visszariadhatna,

mint valamely ismeretlentől. Ellenkezőleg ezen tervjavaslat oly annyira összevágó hagyományos hajlamával és történelmi jellemével is nemzetünknek, miszerint én meg vagyok győződve, hogy egy alkotmány hason alapra fektetve, a k k é n t leend ü d v ö z ö l v e n e m z e t e m t ő l, mint egy régi hű barát, kit régóta várt, testvérileg jótétéül hozott szabadságával az egész néptömeg üdvére, minden legkisebb különbség nélkül a faj-, nyelv- avagy vallásra, és ez őt majd megmentendi, megszabadítandja jövendőre hibáitól.

Én ugyan nem tartozom ama heves képzelők sorába, kik rohannak az újjítások után, és mindent visszalöknek, mi csak nem új. Én figyeltem az idő mutató és csillapító ujjára, midőn már a heves képzelődés rajongása eloszlott, midőn már az évek és higgadt visszapillantások a heves szenvedélyeket nyugalomra hajtották. – Egy viszontagságos létezés közepette én kikutattam a történelem és az emberi szívek mélyéből azon okokat, melyek a nemzetek hanyatlásának, és az emberiség szerencsétlenségének okozói voltak. És én azon meggyőződésre jutottam, miszerint nincs egyéb mód a nagy fejtvény (Problem) megoldására, t. i. az ivadék újjá teremtésére és az európai magán társas élet nyomorainak is gyógyítására, mint azon eszköz, mikép a s z a b a d s á g elve emeltessék minden egyéb tekintetek és nézetek felé; ez az egyetlen gyógyszer.

Én ugyan nem kerestem sem új elméletet, avagy műfogásu furfangosságot. Az igazság mindég egyszerű, mint a nagy törvénye a természetnek, és még mellette jól esik tudnom, mikép hazámnak ép nincs szüksége arra, hogy új és mesterséges elméleteket keressen. A társas életbéli hibákból származott nyomorok, melyek Európa több részeiben oly kegyetlenül dúlnak, még, istennek hála! Magyarhont nem abajgatják; és én remélem, hogy egy olyatén szervezet mellett, minőt ajánlottam, még kevésbé fogják rémíthetni, mint különben is jobban földművelő nemzetet. Azért én megállok azon zsinórmértékű ajánlott szervezeti javaslatomnál, és én meg is vagyok győződve, mikép az biztosítandja is hazámat elegendő erővel, mikép bármely irányban reá tornyosulható veszélynek büszkén szembenézhessen, mely talán fenyegetné.

Nem kevésbé, ha a magyar nemzet úgy ítélné, mikép biztossága érdekében, vagy pedig a nép sorsának biztos szilárdi-

tása érdemében, még más biztosítékokra is óhajtoznék, ezen biztosítékokat mindég fel fogja lelhetni a szomszédos népek és nemzetek józan szövetségében.

En azt hiszem, mikép ez idea a jövőndőé. De valódilig csupán ez által lehetó egyúttal az, mikép valamely bár legkisebb nemzet léte és önállása biztosított lehessen a felfalásától a nagyobbak (Absorbtion), valamint szinte fensőbbbségi fenhéjazásától védve a legnagyobbak'. Vagy ha tekintjük a nemzeteket, melyek több oldalról környezik Magyarhont, nem gátol azon meggyőződésemben, mikép a jövőndőbeli confederatio képzete az al-Duna hosszában annak mind jobb- és balparti vonalain létesülhet.

Én szabadelmű pártolója vagyok ama nézetnek, mikép az államok egy hason szövethezésre lépnének, és soha ne agyarkodnának egyik- vagy másiktól területi elfoglalást tehetni, és nem kevésbé örködnének kölcsönösen egymás függetlenségi lételére; és minden bel jogait érintetlen és bántatlan hagyva, és szövetségük egyedül azon esetre lenne fentartva, ha a kölcsönös szabadság védelmére a külveszély ellenében síkra kellene szállniok.

Önök tán kérdezendik még, mi lenne az én nézetem és véleményem a nemzetiség kérdése körül.

Erre már fellelhetik önök a választ, mint nagy és nehéz kérdésre a szervezeti javaslatban, melyet világosan kifejeztem.

Olvassátok figyelemmel, és meg fogjátok látni, mikép az már az egyéni jognál kezdődik, melynek részese a társulhatási jog úgy a gondolkozás, valamint a vallás körében, és egy szóval minden társas életi körletben (Sphér); keresztül hatva mindazokon, melyek csak az államot képezhetik, a község, megye, törvényhozás, igazságtétel, köz kormányzat röviden mindenütt és suhant meg nem szüntem figyelemmel és tisztelettel viseltetni a nemzetiségek iránt, úgy kifejlődésük-, valamint biztosításukra, oly annyira, hogy még maguk sem akarhatják jobban, mint maga az állam azt eszközzi, és ez akár a magyar nemzetiségnek vagy bármelyiknek is kárára nem szolgálhat. – De azonnal bomlásnak indulna, ha uralgást tennének fel egyik vagy másik nemzetiség megszentelése által a másik felett, én ép nem látok ugyan benne fergeteget, és hogy bármely nemzetiség is ennél többet a világon valaha kívánhatna.

Horvátország.

Még szükséges, mikép egy észrevételt tehessek:

Különbség létezik még a fajok helyezkedése közt, kik Magyarhonban laknak, s többé kevésbé vegyülve egyik a másikkal, és azok közt, kik azon megkülönböztetett tartományrészben, a magyar korona birtokához tartozó Horváthonban laknak, (a kifejezés jelképileg vétetvén).

Minden tekintetben véve e földön nem más, mint egy nemzetiség létezik, kiket e nevezet alatt ismerünk: Horvátország és Slavonia magában foglalja Dalmatiát, és noha a dalmaták több éveken át elszakítva voltak is, mindég egyesülni kívántak Horváthon- és Slavoniával.

Ezen kapcsolt részek mindég történelmileg mint megkülönböztetett országok voltak, úgy nemzetiségi egységük, valamint területére nézve is földjüknek. Ok soha nem voltak részek, hanem kapcsoltak (Annexes) Magyarhonhoz.

Ezen hon iránti tiszteletből én igazságosnak látom, mikép ismertessék el függetlennek mind kormányzati és törvényhozási tekintetben Magyarhontól, amennyiben ez belkormányzatukat illeti. Én igazságosnak látom, mikép szervezze magát egészen tetszése szerint, községei, megyei és törvényhozatalára nézve; és hogy maga nevezze a maga bánját, ki azután tetszésük szerint kormányozza őket, ki szinte független legyen mind kormányzati, mind pedig törvényhozatali tekintetben Magyarországtól, hogy önállása olyatén legyen, mint a szövetséges amerikai államoké, hogy semmi egyéb kapocs közte és Magyarhon közt ne legyen, mint a testvéri szövetségi kapocs, és csupán annyiban a köz törvényhozás és szövetségi kormányaik egyesüljenek, amennyiben oly ügyek és érdekek merülnének fel, melyek csak úgy érdeklík őket is, mint Magyarországot. Ezen ügyek pedig elé lennének sorolva egy újabb e n g e s z t e l ő d é s i e g y e z m é n y b e n . – Részemről nem értek egyebet, midőn azt mondom, közösen érdeklík ügyek, mint védelmét földünknek szárazon és vizén, a külhatalmakkali egyezmények, a vámok és a kereskedelmi szabályzatok és a közlekedés útvonalait, közösen esz-közölve a tengerre.

Önöknek különben is annyi keserédes számtalan kapcsaik és emlékeik vannak, melyek irányunkban mindég testvéri egye-

sülésre bírta volt őseiket, egész hatszáz év viszontagságos időszakán keresztül, és ezek képződtek, ha a személyes érdek, vagy a családi és vagyonbéli megkívánták; és én szeretem is hinni, hogy a mi régi testvéreink, a horvátok, komoly figyelemre méltatták a leforgott múltakat, és sóvárogtak is a szebb jövő után, és eléggé kielégítve lelhetik magukat a javaslatom szerint, mely teljesen biztosítandja helyzetüket mint nemzetét, valamint helyzetűségi életüket is, – és meg fogják velünk újítani ismét ama kapcsolatot, melyek őket oly hosszú századokon keresztül hozzánk fűzték volt, és nem más, mint a testvéri szövetség alapján. Eként szövetkezve ismételve szólva nem leend más dolog horvát testvéreinkre nézve, mint egy oly biztosíték, mely őket is csak úgy, mint bennünket az idegen felfalhatás (Absorbition) ellenében biztosítandja, és kedvező kegyelet, úgy szabadságuk, valamint bel kifejlődésükre nézve is.

E r d é l y .

Erdély már nem azonkép tekintendő, mint Horvátország, főleg nemzetiség szempontjából; ez nem képez egy külön tömör nemzetiséget. A területi és történelmi alapján tekintve nem úgy tűnik fel, mint egy különböztetett hon, és kapcsolt rész, Erdély ellenkezőleg mindég Magyarhon kiegészítő része volla, el volt ugyan szakítva bizonyos időnkig tőlünk, de ismét egyesült velünk és 1848-ban pedig egy szív és lélekkel,

Itt nem létezik egy külön erdélyi nemzetiség. És itt nem forog fen azon érdek, mikép tekintetbe vétessék az erdélyi nemzetiség Magyarhonnal szembe; ill. arról van csupán szó, hogy megőriztessenek a kölcsönös jogok, a melyek az Erdélyben lakók kölcsönös jogai is,

Mindenekfelett azonban szólnunk kell a szászok és oláhokról

Különösen a szászokra vonatkozva meg kell jegyezmem, mikép ők a szervezet értelmében nem csak székeiket megtartandják minden önállósági jog körével oly módon, mint megírtam volt azon cím alatt: „M e g y e i a l k o t m á n y”.

En e kifejezést pedig „megye” csupán azon szempontból vettem, mert rövidebb; nem mintha e miatt a régi értelmét akar-nám érlelni. Mindaz, a mit csak elmondottam a megyékről, alkalmazható úgy a szászok székei-, valamint a székely atyafia-

kéra is egyaránt, valamint szinte a jászok-, kunok- és hajdúkra, nemkülönben az úgynevezett vidékekre (Contrée). Mondám, mikép a szász nemzet nemcsak hogy megtartandja székeit és vidékeit, sőt e nemzetiség még legszorosab értelemben véve is akként, mint önhatóságilag azt elébb élvezte és gyakorolta; magában értetvén, mikép az egyenlőség alapján a jog- és szavazatbéli általánosságnak, minden lakói a szász földnek kifejthetendik szabadon eme jogaikat és választásaikat, teljes függetlenségben a legfensőbb tiszti személyzettől is.

Mi több, ők nevezhetnek az országgyűlési mindkét házba annyi szenátort és követet, a mennyi őket népesség arányban megilletendi.

Egy hason önhatalmi kör megadandó szinte a közös képviseleti gyűlésre vonatkozólag a székely nemzetnek is.

Vonatkozva még az oláhokra, én meg vagyok győződve, mikép azon általam javasolt alkotmányterv alapján, és melynek alapját teszi: az általános szavazatjog a jogegyenlőség, önkormányzat, úgy a község, megye, valamint az országgyűlési képviselőre nézve, egyaránt áll, meg vagyok győződve, mikép a mi román testvéreink is Erdélyben, úgy a nemzetiség szempontjából, valamint a polgári és politikai életkörben, nem késhetnek, mikép ez alapon forrón ne óhajthassák az egyesülést igazgálásilag Erdély részéről Magyarhonnal, a mely különben is 1848-ban ünnepélyesen kikiáltatott, és meg vagyok győződve, mikép lehetlen nem ohajtaniok eme egyesülést, ha mellette érdekeik, a legkomolyabb tekintetnél fogva is, mindég saját maguk által intézhető.

A s z e r b e k .

A mi szerb testvéreink már közbevegyülvék más fajú polgártársaik közé. Én nem tudom, hogy bármelyik nemzetiség is nekik nyakukra toladott volna fensőbbségével. De viszonzatkép én felteszem róluk, mikép bírnak azon méltányossággal, hogy ők sem fognak akarhatni másfajú polgártársaik felelt uralkodni.

Az 1851-diki h i v a t a l o s széttagolás után a szerbvajdaság és a temesi bánat összes lakossága 1,426,000-re rúg, mely számból nem több mint 384,000-ret tesz a szerb, és így valamivel többet mint negyed részét a lakosságnak.

Ebből tehát kitűnik, hogy itt, hol román, szerb, német,

magyar, bolgár, zsidó, görög, francia összevegyülvők, és a nemzetiségi érdeknek másként nem lehet eleget tenni, mint azon módon, mint azt már fentebb szervezeti javaslatomban előadtam. Ezen módon lehető csak valóban az egyéni jogszabadságnak alapján és sérthetlenségén biztosítva az, mit a szerbek kívánhatnak: társadalmi egyesülés nemzetiségük alapján, vojvoda választhatás és független egyházi kormányzat, szabad nevezhetése egyházi főbjeiknek és megszabása egyúttal a tanulmányoknak és címzésnek, a mint tetszeni fog nékik, pátriárcha nevezése, szabad használata nyelvüknek, a községi ügyek kezelése körül, valamint a megyei élet körében is, úgy, hogy ebbéli joguk országgyűlés előtt is tekintetbe vétessék, végre ajog- és szabadság-egyenlőség egész teljes értelmében.

Kinyilatkoztatom végre: nyíltan és egész őszinteséggel ama testvéries érzelmemet, mely bensőmben lelkesít, hogyha bár azon nyelv, melyet polgártársaink beszélnek, nem az is, mely a miénk, de a közkívánatunk és óhajtásunk el van érve, melyet kereshetünk, hacsak netalán én nem találtam volna el azon kívánalmakat, melyek az övéké!... De én kérem még a mi polgártársainkat, legyenek bensőleg meggyőződve, hogy a magyar nemzet elfelejtendő a kölcsönös torzsalkodást jövőre, ha baráti jobbukat nyújtandják, és hogy nincs is igen távol ez érzelem tán egyiküktől is, melyet egyik testvér a másiktól kívánhat.

Azon kiválólag szabad szellem, melyet az alkotmányjavaslatban láthatunk, egész kiterjedésében nem nádparipája a személynek.

Bármely alkotmánya a világnak, még az amerikai szöv. államokét sem véve ki, nem szabad elvűbb. A leghevesb vágy is, mely csak az utolsó forradalomban a magyarok ellen felmerült, a legbőkezübb elégtételt lelheti. És szegény sokat hányatott és szenvedett Magyarhon, te diadalmasan fogod majd megczáfolni fő ellenedtől reádszórt méltatlan rágalmakat, melyeket mindannyiszor ellened szórt és élesztve ápolt és koholt a mikor csak a korlátlan hatalomra vágyakodott, és mellette még megsemmisülését vagy beolvasztását célozta polgárainak, bármelyik fajhoz tartoztak is azok. A magyar egyedül azt kívánja, hogy szabad lehessen, és véle mindegyik faj is szabadságnak örvendhessen; ez volt minden vágya, ez volt minden hibája, – ez leend nagyravágyása.

És bármely bíróság lenne is az, mely valaha a magyar jellem felett Ítélné, ez oly vétke lenne, melyet soha néki szemére nem hányhatnának: Elleneink gonoszsága az, mely nem egyéb, mint a l o v a g i a t l a n s á g és a h ü t l e n s é g. Láthatuk, sőt elleneink kimondták maguk számtalanszor ezt, de nem mondhatták mireánk soha, hogy a m i t í g é r t ü n k és f o g a d - t u n k, nem tartottuk meg.

Mi eltemetjük a múltak sírgödrébe az ellenségeskedés minden emlékét; melylyel szinte szerencsétlen társaink a horvátok, slávonok, szerbek és oláhok is temessék el az övéiket eme köz sírba, mely miatt bennünket arra hívtak volt fel, hogy tartozást rójunk le irányukba.

Ne vitassuk azt, mi miatt ez származott, avagy előidézttetett.

Egyesüljünk inkább arra, a mivé még a jövőbe lehetünk:

Mi nekik testvéri békülő jobbunkat nyújtandjuk, midőn szinte szabadságaik visszaszerzésére törekszünk. E miatt nekik is kell testvéri jobbukat nyújtani, mint mi tevők, és mindnyájan szabadokká leszünk.

Nékünk kölcsönösen, de mindegyikünknek van feledni, de van tanulni valónk is. Én remélem, mi megtettük a magunkét. Megiskolázva a múltak hibájin, és kijózanulva a k ö z ö s s z o l - g a s á g j á r m á b a n, én hiszem, mikép az első alkalom, midőn majd az óra ütni fog, azon óra, mely majd az isten szent ege alatt ismét szabadságunk visszaszerzésére hívand; én meg vagyok győződve, miszerint eme újjászületésünk órája bennünket egyesülve fog találni úgy az akarat, valamint a cselekvés terén a mindnyájunk joga és szabadsága javára. Ámen.

„Hoc facile in mei Commemorationem.”

Christus.

